

BUITEN

12^e JAARGANG N°. 39.

ZATERDAG 28 SEPTEMBER 1918.

Foto C. Steenbergh.

GEZICHT VAN HET TERREIN DER VOORMALIGE OOST-INDISCHE WERF TE
MIDDELBURG OP HET DOK EN DE ACHTERZIJDE VAN DE HUIZEN AAN
DEN KINDERDIJK.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE PELSJAGERS, DOOR HUBERT FOOTNER (4)	BLZ. 458
ST. MICHEL, DOOR F. W. DRIJVER	459
DE GEBOUWEN DER O.-I. COMPAGNIE (SLOT), DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 457, 460—464
MIJN „FELLOW-MATE”, DOOR R. STEFANOVICZ SINEFF	BLZ. 463
DE MOLEN „DE GROOT” TE ALKMAAR, DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLLUSTREERD	465
DE GAUR OF HET JUNGLERUND IN „ARTIS”, DOOR A. F. J. PORTIELJE, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 466—467
DE HEROVERING VAN ONS HUISELIJK GELUK. NAAR HET ENGELSCH BEWERKT DOOR LENY GRONDEL—CHOTZEN	BLZ. 467
EEN MOOI PLEKJE BIJ VUGHT, ILLUSTRATIE	468
STRAATINDEELING, DOOR L.	468

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beteeftelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een averterder doet.

Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

Afzonderlijke nummers: Prijs 25 cts.

DE PELSJAGERS.

(4) EEN VERHAAL UIT ATHABASCA
DOOR HULBERT FOOTNER.

„GEEN woord meer!” riep Gaviller, terwijl hij met den vuist op tafel sloeg.... het laatste hulpmiddel van woedende vaders.

Dit maakte niet den geringsten indruk op Colina. „Nu maakt u eenvoudig wat lawaai om me van de eigenlijke kwestie af te leiden,” zei ze meedoogenloos.

Gaviller beet op zijn knevel en zweeg beleedigd.

Colina spaarde hem niet. „Denkt u misschien dat u uw kind en het hare kunt maken tot een nette jongeuffrouw, die thuis blijft zitten om handwerkjes te maken?” vroeg zij. „Op mijn woord, als ik een jongen was, geloof ik, dat u zoudt voorstellen me in de een of andere bank te stoppen!”

John Gaviller nam met groote waardigheid nog een ei, en sloeg het topje eraf. „Wees niet dwaas, Colina,” zeide hij mat.

Dit air van matheid was slechts een doorzichtige manoeuvre. Colina zag zeer goed in dat zij hem geheel had verslagen. Zij glimlachte innemend. „Vader, als u me alleen maar mezelf wilde laten zijn!” zei ze vleiend. „We zouden zoo goed met elkaar kunnen opschieten, als u niet altijd probeerde om de rol van vader te spelen!”

„Versta je onder „je-zelf-zijn” je aanstellen als een robbedoes van 'n jongen?” vroeg Gaviller sarcastisch.

Colina lachte. „Ja!” zeide zij boutweg, „als u 't tenminste zoo wilt noemen.” Zij ging ernstig voort: „Er zit iets in me.... ik weet niet wat het is — een wilde trek; iets dat me doldriest maakt; iets dat me dol maakt als ik tegenkanting ontmoet. Misschien is het enkel teveel lichamelijke gezondheid. Als u me mijn gang laat gaan zoodat ik 't door veel ontspanning er onder kan houden, gebeurt er niets kwaads. Als ik maar den heelen dag kan paardrijden, of roeien, of zwemmen, of met Michel of een van de anderen gaan jagen, en belangstellen in wat ik doe, en moe thuiskom, zoodat ik slaap zonder te droomen,.... dan is alles in orde. Maar als u me wilt opsluiten!.... nu, dan bestaat er veel kans dat er nog iets anders uit me wordt dan een robbedoes, dan kan ik u wel vertellen!”

Gaviller maakte een wanhopig gebaar met zijn armen. „Je zult heusch naar je tante terug moeten,” zeide hij kwaad. „De verantwoordelijkheid van voor je te moeten zorgen is me veel te groot!”

Colina lachte enkel van ergernis. „Wat een onzinnige ideeën

hebben vaders toch!” riep zij uit. „Niemand kan op me passen, u niet en mijn tante niet, niemand dan ik zelf. Waarom wilt u dat toch niet begrijpen? Ik weet niet welke gevaren u zich verbeeldt dat me bedreigen. Als 't van den kant van menschen moet komen, dan kunt u gerust zijn. Ik ben heel goed in staat ze respect voor me in te boezemen. Alleen het zoete, zachte meisje, dat u u verbeeldt, zou last van hen hebben.”

„Ik ben toch bang dat je terug zult moeten, Colina,” zeide Gaviller. Colina trok de mooie, rechte wenkbrauwen samen.

„Ik geloof dat u me alleen maar kwijt wilt wezen,” zei ze norsch.

Gaviller schudde het hoofd. „Je weet heel goed dat ik je heel graag bij me heb,” zei hij eenvoudig.

„Dan kunt u er op rekenen dat ik hier blijf,” zeide Colina bedaard. „Dit is juist een streek voor mij!” ging ze geestdriftig voort. „'t Bevalt me hier uitnemend! Ik houd van het leelijke er van en ook van de ontberingen. De leelijkheid van een stad heb ik altijd verafschuwd. Weet u hoe ze me noemden? De woeste Hooglander! Hier begrijpt iedereen mijn wildheid, en vindt me er niet slechter om. In de stad is dat anders. U heeft altijd in 't Noorden gewoond, ouwe zonderling die u bent! U weet dat zoo niet! In de uitgaande kringen, hebben de mannen bijvoorbeeld een eigenaardige logica. Ze schijnen te denken, dat, als een meisje natuurlijk is, ze slecht moet zijn. Soms waren hun handelingen in overeenstemming met die theorie!”

„Wat heb ik je gezegd?” riep haar vader uit. „De mannen zijn overal 't zelfde.”

„Nu!” zeide Colina glimlachend, „erg ver kwamen ze niet. En er was er niet een die 't voor de tweede maal probeerde. Maar hier is dat heel anders! Ik hoef hier heelemaal niet aan zulke dingen te denken.”

„Maar ik moet er ondertusschen aan denken om je uit te huwen. Hier is er niemand voor je.”

„O, daar maak ik 't me nog niet moeilijk over,” zeide Colina. Met een zekere mooie brutaliteit ging zij verder: „Iedere man wil me hebben. Ik zal er wel een uitkiezen als ik klaar ben. Ik kan in mannen niets anders zien dan kameraden. De fatsoenlijke er onder zijn bedeesd tegenover vrouwen, en de brutalen zijn.... nu, tamelijk weerzinwekkend. Ik zoek een man die dapper is en meteen een goed mensch. Als zoiets niet te vinden is,....” zij stond van tafel op. Colina's lichaam was als het ware gemaakt voor een rijkleed, en dit droeg zij dan ook van 's morgens tot 's avonds. Zij was rijzig als een man van middelbare lengte, en haar bruine haar, dat bovenop haar hoofd was opgestapeld, deed haar nog langer lijken.

„Nu, ga door,” zeide Gaviller.

„O, ik zal 't knapste dier kiezen dat ik vinden kan,” zeide zij, lachend over haar schouder, en was de kamer uit voor hij kon antwoorden.

John Gaviller at zijn ei verder op met gefronste wenkbrauwen. Colina had deze onaangename gewoonte, midden in een gesprek af te breken, en dit irriteerde hem. Hij had een ordelijke geest.

HOOFDSTUK VIER.

DE ONTMOETING.

Colina verzorgde haar eigen paard, en floot als een jongen. Na het dier gezadeld te hebben, reed zij naar het oosten, het pad af langs de rivier, met afgezette graanakkers aan haar rechterhand. Als zij de akkers eenmaal achter den rug had, kon zij naar hartelust galoppeeren over het rijzende en dalende terrein, dat met gras bedekt was, en tusschen de wilgenboschjes. Het was geen indrukwekkend schoon tafereel; de rivier was een halve mijl breed, met vlakke, met hout gegroeide eilandjes, die bij hoog water onderliepen. De oevers waren laag, en in dezen tijd van het jaar drassig. Doch de lucht was zoo blauw als Colina's oogen, en de met bloemen bedekte prairie koesterde zich in den heerlijken lichtgloed, die alleen de noorderzon geeft.

Als zij te paard zat, kon Colina zich niet werkelijk ongelukkig voelen, maar toch was zij zich nu bewust van een zekere onvoldaanheid in haar leven. Niet als gevolg van het gesprek met haar vader; want zij voelde dat zij daar vrijwel als overwinnaar uit te voorschijn was gekomen. Doch het was warm, en zij voelde zich wat loom. Vroeg in den zomer was het een beetje vervelend op Fort Enterprise. De jacht op pelsdieren was voorbij, en de korenmolens was gesloten. De Indianen waren naar hun zomertocht op de rivier aangevangen, en de meeste employés van de maatschappij meegenomen als bemanning. Op het oog bleef Colina geen bijzonder groot belang in. Om kort te gaan, ze voelde zich wat eenzaam. Zij reed op haar gemak landwaarts in, met groote omwegen, zonder iets bepaalds te zoeken.

Over het gras galoppeerende en zich een weg banende tusschen de jonge populieren door, ging Colina verder dan zij anderskwast, die bijzonder mooie prairieoos, en onmiddellijk te steken. Het fijne, aschachtige roze van de bloem kwam goed bij de kleur harer wangen.

Op haar rijtoeren was Colina gewoon af te stijgen als zij er zin in had, en Ginger, haar bruin, graasde dan tevreden tot dat zij klaar was. Vandaag moet de Lente hem ook wel in het bloed gezeten hebben. Toen Colina naar hem toe ging, gooide hij den

kop koket omhoog, en, na een paar pas te zijn weggedraafd wendde hij zich om, en keek haar aan als wilde hij haar voor den mal houden. Colina riep hem met honingzoete stem toe, en stak haar hand uit, als of zij hem iets wilde geven. Ginger zwaaide enkel met den staart op en neer en huppelde wat rond.

Dit werd verscheidene malen herhaald, waarbij Colina's stem voortdurend zoeter, en de kleur in haar wangen steeds donkerder werd. Het onvermijdelijke geschiedde... zij verloor haar geduld en stampte met den voet; waarop Ginger, met den staart in de lucht, om haar heen draafde, als een circuspaard. Colina, om beurten lokkend en bevelend, vervolgde hem hardnekkig. Al hield zij ook nog zooveel van beweging, toch gaf Colina er de voorkeur aan dat het paard zijn pooten gebruikte. Zij ging in het gras zitten en huilde een beetje van ergernis en onmacht. Ginger hervatte zijn onderbroken grasmaal met beleedigende onverschilligheid. Colina was drie uur ver van huis en had honger.

Terwijl zij wanhopig den horizon afzocht op zoek naar eenig middel om uit haar moeilijkheid te geraken, zag zij op ongeveer een kwartier afstand boven den rand van den oever een dun rookzuiltje opstijgen. Zij had er geen idee van, wie er op deze plaats aan de rivier kon kampeeren, doch onmiddellijk ging zij op weg, zeker dat zij hulp zou vinden. Ginger vertoonde niet de geringste neiging om dat stukje voortreffelijk grasland in den steek te laten.

Toen Colina den rand van den oever naderde, hoorde zij een stem. Zijzelf was in het gras niet te hooren. Toen zij over den rand keek, zag zij een man en een hond beneden aan den steenachtigen waterrand, beiden met hun rug naar haar toegekeerd. Van den man zag zij enkel een breeden, in flanel gekleeden rug en een warbos van zwart haar.

Zij hoorde hem tot den hond zeggen: „Ons laatste maal alleen, ouwe jongen! Als we een beetje geluk hebben, eten wij vanavond bij haar.”

Deze woorden hadden voor Colina geen zin... maar later zou zij ze zich wel herinneren. Terwijl hij sprak, keerde hij zijn profiel naar haar toe, en zij kreeg een aangename gewaarwording. Hij had een blanke, rozige huid die een zonderling contrast vormde met zijn donker haar; zijn stoutmoedig profiel beantwoordde geheel aan haar ideaal van een man. Wat haar in de war bracht, was de aanhankelijke blik, dien hij op zijn hond wierp. Het was een verleidelijk kijkje op een streng gezicht, dat zich verzacht had.

De hond rook en begon te blaffen; de man draaide zich om en sprong op. Colina nam een plotselinge en buitengewone verwarring in zich waar. Hij was rijziger dan zij verwacht had... dat was het niet, in den blik zijner vurige, donkere oogen lag iets dat haar volkomen verraste; dat haar den adem benam. En dat in iemand, die behoorde tot de sexe, waar zij op neerzag!

De jonge man was absoluut met stomheid geslagen toen hij haar zag. Alles aan hem verstarde plotseling; zijn opengesperde oogen vlogen snel omhoog naar de hare, en wendden zich niet weder af. Zij staarden elkaar zwijgend aan elk met den zelfden pijnlijken, verrast blik.

Colina verzette zich uit alle macht tegen de betoovering. Zij was erg opgewonden. „Vang alstublieft mijn paard even voor me,” zeide zij, met een hooghartigheid, die, onder de gegeven omstandigheden, onverdragelijk was.

Hij verroerde zich niet. Zij zag een dofroode golf van zijn nek af naar boven kruipen, over zijn gelaat en naar zijn haar. Zij had nooit zulk pijnlijk blozen gezien. Hij hield het hoofd opgericht, en hoewel zijn oogen de grootste verwarring uitdrukten, hield hij ze halsstarrig op de hare gevestigd. Instinctmatig wist ze dat hij bloosde, omdat zij, naar hij meende, hem, om zijn ruwe kleren, beschouwde als een gewonen landlooper. Zij was er blij om; zijn blozen gaf haar eenig gevoel van zekerheid.

Doch zij kon zijn blik niet doorstaan. Zij stampte bijna met den voet toen zij zeide: „Heeft u me niet verstaan?”

Met zichtbare moeite verzamelde de jonge man zijn gedachten, en begon met een ernstig gelaat naar Colina op te klimmen. Toen de hond hem achterna wilde, zeide hij iets op bevelenden toon, en het dier keerde naar de boot terug. Toen zij vlak tegenover hem stond, had Colina een gevoel alsof zijn gloeiende, donkere oogen gaten in haar brandden.

„Waar is het?” vroeg hij eenvoudig.

Colina wees enkel over de zinkingen in het terrein, waar men Ginger doodbedaard kon zien grazen.

„Ik zal hem u brengen,” zei hij bedaard, en ging op weg.

Zijn kalmte ergerde Colina. „Dat is niet zoo gemakkelijk,” zei ze hooghartig, „of ik zou u niet om hulp gevraagd hebben!”

Hij wendde het hoofd af, terwijl er plotseling een zonnige glimlach op zijn gelaat verscheen. „Ik ken paarden,” zeide hij.

Colina was woedend. Hij gaf haar een gevoel als van een klein meisje. Zij beet zich op de lippen om het verontwaardigde antwoord binnen te houden dat zij op het punt was hem toe te slingeren. Binnen in haar zeide zij: „Pochhans! Wat zal ik lachen, als hij je laat loopen.” Zij ging onder een populier in het gras zitten om het circus van verre te kunnen genieten.

Maar er gebeurde niets van dien aard. Ginger, die misschien genoeg had gekregen van zijn wispelturigheid, of die misschien genoeg had gegeten, liet zich erg bedaard vangen. De jonge man kwam op hem terug rijden. Colina had bijna kunnen huilen van ergernis.

Hij liet zich naast haar uit den zadel glijden, en bleef staan

wachten om haar op het paard te helpen. Er was niet het geringste teeken van triomf in zijn houding. Zijn oogen vlogen naar de hare terug, met denzelfden buitengewoon naïven blik. Toen Colina de wenkbrauwen fronste, moet hij ze met geweld van haar afnemen, doch spoedig vestigde hij ze tegen wil en dank weder op haar. Menig man had Colina aangekeken, doch nooit had zij een paar oogen op zich gevestigd gezien die zoo gloeiden als deze. Zij waren tegelijkertijd stoutmoedig en nederig. Zij hielden een smeekbede in, zonder eenig opofferen van het zelfrespect. Zij maakten Colina dusdanig in de war dat zij nauwelijks wist wat zij deed.

Hij stak haar een hand toe om op te stijgen, en zij trok zich met een beleedigd gezicht terug. Onmiddellijk nam hij zijn hand terug; en zij steeg zonder hulp op, zij het dan ook onbeholpen ditmaal, en beet zich op de lippen.

Hij liet niet onmiddellijk haar teugel los. Uit den hoek van haar oog zag Colina dat hij snel ademhaalde. „Het zal nog laat worden voor u thuis is,” zeide hij. Zijn stem was zeer zacht; zij voelde hoe hij moeite deed haar niet te laten beven. „;Wilt u... wilt u niet een stukje met mij mee eten?”

De bedeesde wijze waarop hij deze boude uitnodiging deed, ontwapende Colina. Zij aarzelde. Met een beetje jongensachtige gretigheid ging hij voort:

„Ik heb natuurlijk alleen reiskost bij me. Vanmorgen heb ik een visch gevangen aan een lijn die ik gisterenavond had uitgezet. En dan heb ik gisteren nog een prairiehoen gebraden.”

Een argument, waarmede zij zichzelf bedroog, schoot Colina als kwikzilver door het brein. „Als ik heenga, zal ik aldoor gekweld worden door het idee, dat hij mij de baas is geweest; als ik een poosje blijf kan ik hem op zijn nummer zetten.”

Zij steeg weder af. De jonge man wendde zich zonder meer om om Ginger vast te binden aan den populier, doch zelfs in het stukje wang dat nog naar haar toegekeerd was, las Colina zijn stralend geluk. Zonder verder haast naar haar te kijken, liep hij haastig den oever af, en ging boven zijn vuur aan het werk. Colina volgde bedaard, en zette zich op een steenblok om te wachten tot hij haar bediende.

(Wordt vervolgt.)

ST. MICHEL.

29 SEPTEMBER.

Tijdens het offensief der geassocieerden omstreeks half September ging het o.a. om de, in de oorlogsberichten vaak genoemde, vooruitspringende stelling tusschen Moezel en Maas, de zoogenaamde bocht van St. Michiel. Die naam is ontleend aan den bekenden drakendooder, den aartsengel Michaël, de door het Christendom overgenomen, eeuwen oude figuur, die wij bij verschillende volken aantreffen en haar bakermat heeft in Perzië. Tal van plaatsen heeten naar hem en zijn beeltenis komt gedurig voor, b.v. boven den ingang van de Hervormde kerk te Zwolle aan de Groote Markt, terwijl ze ook een plaats vond, in steen uitgehouwen, aan de Katholieke kerk aan de Roggestraat aldaar. In den gerestaureerden voorgevel van de St. Michaëls Kerk te Sittard is, onder leiding van dr. Cuypers, een venster van gebrand glas aangebracht, den Aartsengel voorstellend als aanvoerder der hemelsche legerscharen, met het vlamvend zwaard in de eene en de weegschaal der gerechtigheid in de andere hand. Maar nergens loopt misschien zijn afbeelding zoo zeer in het oog als aan den gevel van het oude koopmanshuis aan de Heerengracht bij de Utrechtschestraat te Amsterdam.

Merkwaardig is om meer dan één reden het tafereel van de gewelfschildering der St. Laurentius kerk te Alkmaar, waar wij den duivel in de gedaante van een draak zich verschuilen zien onder de weegschaal, in welke, bij een doodengericht, een mensch wordt gewogen. Hij heeft blijkbaar de bedoeling de schaal bedriegelijk omhoog te houden. St. Michaël komt het slachtoffer van des boozen list te hulp. Met den langen steel, waaraan een kruis bevestigd is, drukt hij met kracht de weegschaal naar omhoog, daarbij den draak platdrukkend, die nu, weerloos, zijn klauwen niet kan uitslaan. Het merkwaardige van 't geval is, dat men op deze afbeelding den steel achter de schaal ziet steken.

Bij de restauratie van het schilderwerk door Dunkelmann heeft deze gemeend dat Michaël, overeenkomstig de bekende legende, den draak doorboren moest, waartoe de steel of stok evenwel niet het aangewezen wapen zou zijn. De stok moet dan ook op de weegschaal rusten en heeft dit oorspronkelijk ook gedaan, zooals de richting van den stok niet slechts aanwijst, maar ook blijkt op een foto, vóór de restauratie genomen, op welke de sporen nog te zien zijn, die de stok op de weegschaal achterliet.

Zij hier nog vermeld hoe een der meest bekende orden die van St. Michiel is, welke ingesteld werd door Lodewijk XI en als devies heeft de woorden: „Immensi tremor oceani”. Onze dichter P. C. Hooft werd door Lodewijk XIII tot ridder van St. Michel verheven, tot belooning voor het schrijven van het bekende werk over diens vader Hendrik IV.

In den Roomschen kalender is de 29ste September aan den H. Michaël gewijd.

F. W. DRIJVER.

Foto C. Steenberg.

DE WESTZIJDE VAN HET DOK TE MIDDELBURG, WAARIN DE OOST-INDIEVAARDERS TE WATER WERDEN GELATEN. LINKS DE OVERBLIJFSELEN VAN HET GROOTE PAKHUIS, VERMOEDELIIK HET ZEEMAGAZIJN, DAT EERTIJD MET EEN TOREN PRIJKTE.

DE GEBOUWEN DER O.-I. COMPAGNIE.

VI. DE KAMER ZEELAND. (Slot).

KORTEN tijd voor de oprichting der Vereenigde O. I. Compagnie — in 1601 — werd een gedeelte van de oude stadsbuitengracht bij de haven voor dok ingericht; aan weerszijden van het ruime en diepe bassin werden sluisen gemaakt, die desverlangd het water buiten hielden. Iets nieuws voor Middelburg was dit niet; reeds in 1526 was er door Hardinx een dok aangelegd, dat waarschijnlijk vooral door de toenemende scheepvaart op de Oost ten slotte niet meer voldeed.

Het terrein tusschen het nieuwe Dok en de nieuwe wallen, enkele jaren geleden, bij de laatste vergrooting der stad, aangelegd, werd voor scheepstimmerwerven bestemd. Het meest oostelijke, het dichtst bij de haven gelegen gedeelte, werd het eerst in beslag genomen en wel door de Compagnie van Middelburg, die spoedig werd omgezet in de kamer Zeeland der Vereenigde Compagnie. Aanvankelijk zullen de gebouwen en loods en bij deze werf wel onaanzienlijk zijn geweest, maar in den loop der 17de eeuw verzezen hier verschillende steenen huizen en zelfs eenige pakhuizen van flinken omvang. Tot de oudste van deze gebouwen zullen wel behoord hebben de huizen het dichtst bij de haven, die van 1616 dagteekenen, n. l. het huis van den opperequipagemeester en een laag huisje daarachter, vermoedelijk de smidse. Maar zij bleven niet alleen. Behalve de werkloosden vond men er een eeuw later bovendien de woningen van onderequipagemeester en oppertimmerman en eenige groote pak- en slachthuizen, waarvan er een, prijkende met drie topgevels en een echt-Walcherenschen toren, iets zeer monumentaals had, zooals ook wel uit het prentje, hieronder gereproduceerd, blijkt. Juister dan deze afbeelding — of in elk geval den toestand na 1700 beter weergevend — lijkt ons de levendige voorstelling der werf in *papier-maché*, welke zich in de oudheidkamer van het Stadhuis bevindt. Daar zien we de op ons prentje vrijwel alleen door een muur of schutting afgesloten werfruimte begrensd door lange loods en, aan de buitenzijde van steen, aan de binnenzijde van hout opgetrokken.

Op de overblijvende terreinen aan de zuidzijde van het Dok

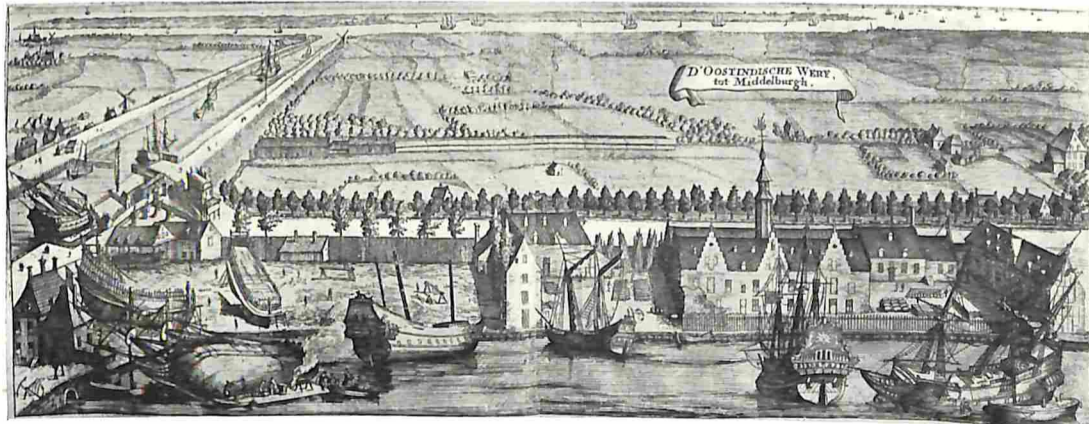
hadden de West-Indische Compagnie en de in 1720 opgerichte Commercie-compagnie hare werven. Deze laatste, die zich vooral bezig hield met slaven halen, in transport van Centraal-Afrika naar Zuid-Amerika en daarmee in verband staanden handel, heeft een vrij lang leven gehad. Bij de opheffing van haar groote zuster, de Oostindische, was zij nog levend, schijnbaar zelfs springlevend. Haar werd de Oostindische werf met de daarbij behorende gebouwen afgestaan; de woning van den opperequipagemeester werd door den kassier en boekhouder, de woning van den oppertimmerman door den meestertimmerman der Commercie-Compagnie betrokken. Het huis van den onder-equipagemeester werd afgebroken. De Directeuren dezer Compagnie, vroeger vergaderende in het „Commercie-huis” op de Balans achter de Waag, kwamen thans bijeen in het huis van den boekhouder, de voormalige woning van den opperequipagemeester der O. I. Compagnie.

De Commercie-Compagnie, die nog in 1820 bij machte was een schip op stapel te zetten, werd in den loop der 19de eeuw opgeheven. Daarna zijn de terreinen voor een gedeelte aan een machinefabriek gekomen. Eindelijk werd het grootste — oostelijk — gedeelte eigendom van „the Vitrite Works Limited,” welke firma vroeger een fittingfabriek bij Newcastle bezat, doch zich in 1889 te Middelburg vestigde. Den 21sten September 1893, dus juist 25 jaar geleden, is de fabriek in Nederlandsche handen gekomen; het enige Engelsche van haar is nog haar naam.

Gaan wij ten slotte eens na, wat er van de gebouwen der kamer Zeeland bij haar werf is overgebleven. Al dadelijk valt, wanneer we de Dwarskaai af- en de brug over de verbinding van haven en Dok (zooals het water nog steeds heet) zijn overgegaan, — helaas niet meer de schilderachtige dubbele ophaalbrug van vroeger, maar een ijzeren draaibrug —, een wit huisje op, met kleine raampjes en een breede deuropening. 't Is de reparatie-werkplaats van stoom- en andere werktuigen van J. D. Jolmers. Scherper toezien bespeuren we in den muur boven de deur het monogram der Compagnie met de letter M, en het jaartal 1616, een en ander nog slechts flauw leesbaar: witkalk wordt gaarne kwistig gebruikt en de witter heeft klaarblijkelijk niet aan de verleiding weerstand kunnen bieden, om met zijn kwast het oude steentje te bestreelen. Als we ons niet zeer vergissen is dit gebouwtje de voormalige smidse der O. I. werf.

Doorgaande langs de kade, die den ons niet verklaarbaren naam van Maisbaai draagt, staan we voor het kantoorgebouw der „Vitrite Works,” de voormalige woning van den opperequipagemeester. Blijkens de oude teekeningen (zie de prenten op de volgende bladzijde) was 't een gebouwtje zonder architectonische pretentie, maar de kruiskozielen, de kleine ruitjes en de luiken gaven er toch iets aantrekkelijks aan. Dat aantrekkelijke is verdwenen, niet 't minst doordat de muren gepleisterd zijn. Aan de Compagnie herinnert nog een zeer sierlijk cartouche in den voorgevel met een schild waarop het monogram der kamer Zeeland, tusschen twee vensters, en het „Anno 1616.”

Een aanbouw aan de zuidzijde dagteekent van den laatsten tijd; en ook

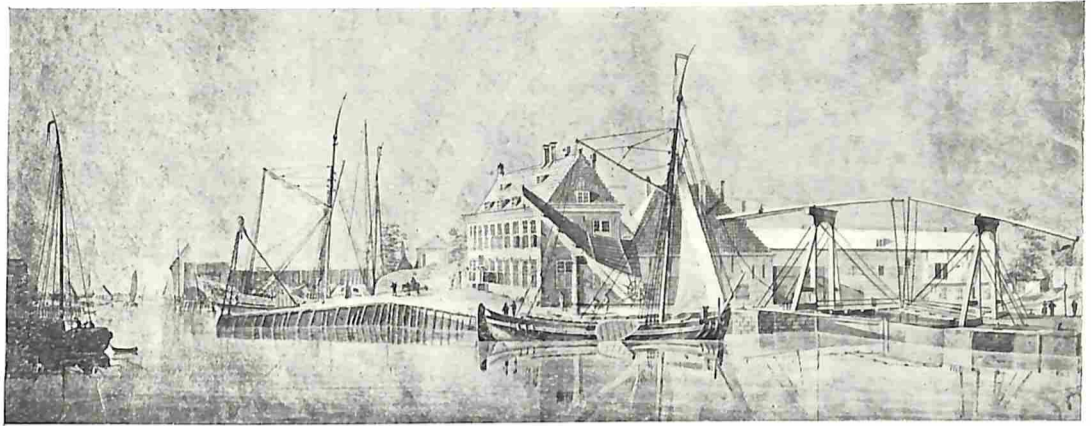
DE OOST-INDISCHE WERF TE MIDDELBURG MET ZIJN GEBOUWEN IN HET EINDE DER ZEVENTIENDE EEUW. OP DEN ACHTERGROND LINKS DE — THANS GEHEEL DROGE — HAVEN; RECHTS DAARVAN DE LIJNBAAN DER COMPAGNIE. Naar de gravure in Smallegange's kroniek.

aan de achterzijde is in de laatste jaren veel veranderd en verbouwd. Deze verbouwingen hebben de oude woning voor een belangrijk gedeelte veranderd in een modern ingericht kantoorgebouw, een verandering, waarvan we de directie der fabriek te minder een verwijt maken, omdat zij, zelfs waar zij genoodzaakt was enige kleine vertrekjes te doen ineenloopen, de belangrijkste schoorsteenstukken zorgvuldig gespaard heeft. Want deze schoorsteenstukken met hun 18de eeuwse sierlijke omlijstingen maken de sieraden van het huis uit. Vooral twee in vertrekken aan de voorzijde; het ene vertoont schepen op een kalme zee — op den spiegel van een der schepen leest men duidelijk: „Borsele 1754” — en het andere: schepen in den storm. Onze lezers vinden ze op de volgende bladzijden afgebeeld. Het verdient overweging na te gaan, of wellicht een ervaren hand de doeken tegen verder bederf kan vrijwaren; vooral het tweede stuk vertoont verschijnselen van aftakeling. In een vertrek daarnaast valt nóg een schoorsteenstuk te aanschouwen van geheel anderen aard, voorstellende een zittende vrouwenfiguur, blijkens de toegevoegde attributen vermoedelijk de Zeevaart voorstellende, in grijs en wit en nog al stijfjes op het doek gebracht. De minder luchtige ornamentatie van den schoorsteen wijst op vroeger tijd. Boven den schoorsteen in de directiekamer, onlangs gedeeltelijk vernieuwd, is nog veel van het sierlijke eikenhouten snijwerk overgebleven, dat vóór de restauratie groen en rood was beschilderd, terwijl het lofwerk verguld is geweest.

Achter in 't huis, alsmede op de bovenverdieping, zijn ook nog vrij aardige schoorsteenen, met sierlijke ornamentatie daarboven, bewaard gebleven. Bij de eerste is het schoorsteenstuk, dat ook schepen schijnt te hebben voorgesteld, door een spiegel vervangen.

Het eigenlijke werfterrein is thans voor een groot gedeelte volgebouwd met de fabrieksgebouwen der „Vitrite Works.” Het oudste gedeelte der fabriek bestaat uit de stevige loods der werf, zooals de papier-maché voorstelling in de oudheidkamer ten Stadhuize die te zien geeft, en waarvan we nog op enkele plaatsen de oude gedaante kunnen herkennen, al zijn zij ook grootendeels in de moderne fabriek als opgegaan. Het best bewaard gebleven is nog de loods op den hoek, het dichtst bij den ouden haventoeegang; daarin bevinden zich boven nog een paar kamertjes, met uitzicht op de (voormalige) haven, waarin wellicht kapiteins van schepen die hersteld moesten worden, konden overnachten.

Van het opengebleven terrein bij de fabriek heeft men over het kalme water van het Dok, dat geen trotsche Oostindievaarders meer draagt, maar slechts enkele kleine zeil- en roeiboortjes, een uitermate bekoorlijk gezicht op de grillige lijnen van de achterzijde der huizen aan den Kinderdijk, met hunne roode daken, die zoo warm afsteken tegen het volle groen der grachtboomen, dat er boven opwuijt. En nog hooger, daarachter, komt het topje van Lange Jan te voorschijn, Middelburg's slanken toren, waaruit bijna onophoudelijk welluidende klokkentonen klinken; nergens, behalve misschien in Enkhuizen, draagt een klokkespel zoo bij tot de gemengde stemmingen, die de verdwenen grootheid eener stad tijdens een verblijf binnen haar wallen opwekt, als in Zeeland's hoofdstad, stemmingen, die niet louter van droeven aard zijn. Want nóg is Middelburg een mooie stad, al is veel van haar oud schoon verdwenen, al bleef van haar acht stadspoorten slechts één — en niet de fraaiste — over, al werd haar oudste kerk gesloopt. Men stelle zich Middelburg niet voor als een typisch-oude stad uit de gouden eeuw der Republiek. Overwegend is het aantal der deftige groote patriciërshuizen uit de 18de eeuw, die, waar zij aan smalle straten verrijzen, door hun verhoudingen niet tot het schoon van het stadsbeeld bijdragen, hoe bezienswaardig zij dikwijls op zich zelve zijn. Dit achttiende eeuwse karakter, dat over 't algemeen de stad draagt — al dagteekenen dan ook enkele van haar schoonste monumenten, we noemen de Abdij en het Stadhuis, uit veel vroeger tijd — en ook de vele verbouwingen, verfraaiingen en uitbreidingen van de Oost-indische gebouwen in de eerste helft der 18de eeuw, waarvan in dit artikel sprake is geweest, doen als van zelf

HET HUIS VAN DEN OPPEREQUIPAGEMEESTER BIJ DE O.-I. WERF TE MIDDELBURG IN DE ACHTTIENDE EEUW.

Naar een teekening in het archief te Middelburg.

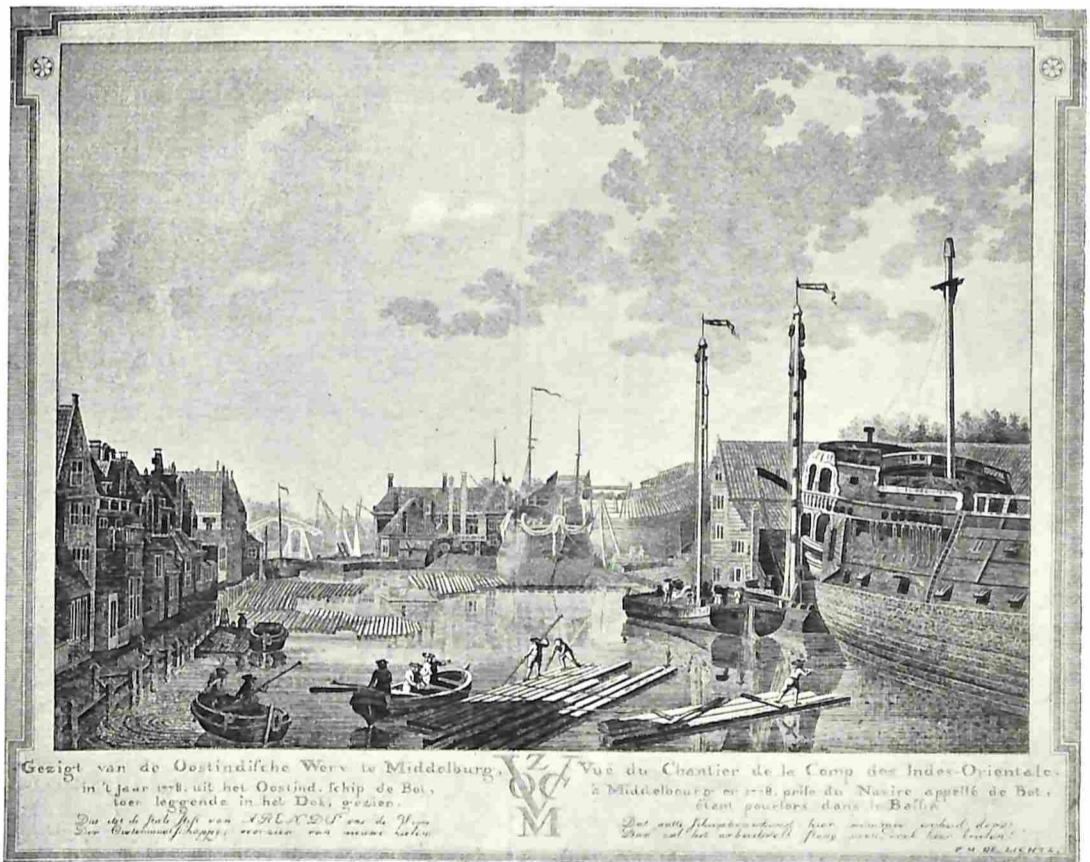
de vraag rijzen, of 't wel juist is, den grootsten bloeitijd der stad in de tweede helft der 17de eeuw te stellen. Toch moet ons antwoord bevestigend luiden, mits aangenomen wordt, dat daarna geen oogenblikkelijk verval, doch stilstand van bloei is ingetreden, die reeds met achteruitgang gelijk gesteld kan worden, doch gezins belette, dat de in de tweede helft der 17de eeuw rijk-gewordenen zich in de eerste helft der 18de voornamelijk huizen bouwden.

Maar we zijn afgedwaald en keeren nog even naar de omgeving van het Dok terug om te zien wat er van de groote paken slachthuizen ten westen der voormalige werf is overgebleven. Een droevig beetje. In nauw herkenbaren vorm aanschouwen we nog iets van het monumentale pakhuis met den toren, dat er thans even onogelijk uitziet als het vroeger aangenaam voor 't oog moet zijn geweest; men ziet het op de afbeelding op blz. 460; een bel op het dak heeft den fiere toren vervangen. 't Is thans een graanpakhuis van de firma Bosman en van Goozen, en heeft vóór dezen ook als wasscherij en reparatiewerkplaats van rijwielen dienst gedaan. In den muur aan de zuidzijde zien we op den hoek een steentje met het jaartal 1719; heeft er in dat jaar misschien een verbouwing plaats gehad?

Het Dok is voor dit pakhuis aanzienlijk versmald, terwijl verderop de oude stadsgracht, waar het deel van uitmaakte, gedempt en hier en daar bebouwd is.

Dan hebben we nog melding te maken van de zeer lange lijnbaan der kamer Zeeland, die zijn aanvang nam aan de haven even buiten de Zuiddam- of Slijkpoort, en voor den nauwkeurigen beschouwer op het prentje onder op blz. 460 te zien is. Reeds in 1820 — zoo lezen wij in 't vervolg op den „Tegenwoordige(n) staat” — was zij niet meer aanwezig „zijnde tot afbraak verkocht en zoo in weiland veranderd.”

We hebben nu nog met enkele woorden gewag te maken van

HET DOK MET OOST-INDISCHE WERF TE MIDDELBURG IN DE TWEEDE HELFT DER ACHTTIENDE EEUW.

LINKS DE ACHTERZIJDE VAN DE HUIZEN AAN DEN KINDERDIJK. IN 'T MIDDEN HET HUIS VAN DEN OPPEREQUIPAGEMEESTER, ACHTERZIJDE.

Naar de gravure van J. Arends.

Foto C. Steenbergh.

SCHOORSTEENSTUK IN EEN DER VERTREKKEN VAN HET HUIS VAN DEN OPPEREQUIPAGEMEESTER DER O.-I. WERF TE MIDDELBURG, THANS KANTOORGEBOUW DER „VITRITE WORKS“.

het schilderachtig gebouw aan het eind der Lange Viele, aldaar in 1607 gesticht. Het was oudtijds het vereenigingsgebouw van het schuttersgilde „van den Edelen Busse of der Colveniers,” maar werd in 1788 verkocht aan de kamer Zeeland der O. I. Compagnie, die er haar dépôt van Militairen, sinds eenige jaren te Vlissingen gevestigd, in overbracht. Na 1795 nog eenigen tijd als Doelen gebruikt, werd het huis ten slotte Militair-hospitaal, wat het tot op dezen stond is gebleven. Het gebouw met zijn sierlijken gevel is nog altijd een lust der oogen, al mist het reeds lang zijn toren, die omstreeks 1745 door den bliksem getroffen en daarna afgebroken werd.

Hiermee kunnen wij eindigen. Moesten wij in de laatste regele wat in mineur spreken en vooral de aftakeling van het monumentale pakhuis aan het Dok betreuen, dit neemt niet weg, dat te Middelburg van de gebouwen bij de O. I. werf zeker niet minder is overgebleven dan in de andere steden, terwijl niet alleen het Oostindisch Huis, maar alle pakhuisen daarbij behouden zijn gebleven. En uit wat overbleef blijkt zeer duidelijk de belangrijke plaats, die de kamer Zeeland in de Compagnie innam, geheel in overeenstemming met den goeden naam, die de Zeeuwen zich als stoutmoedige zeevaarders en ondernemende kooplieden naast de Hollanders hadden weten te veroveren.

BESLUIT.

We vermoeden, dat het velen onzer lezers een verrassing is geweest, dat zoovele — wij kunnen wel zeggen de meeste — gebouwen der Oost-Indische Compagnie in ons land nog bestaan, en, uitwendig tenminste, nog in goeden doen zijn; wij zelve hadden het niet gedacht, toen wij ons onderzoek te Enkhuizen aanvingen. Gebleken is, dat van de eigenlijke Oost-Indische Huizen alleen het sierlijke gebouw te Enkhuizen, dat door brand verwoest werd, verdwenen is. Wat de pakhuisen betreft, hierbij valt — behalve van de hoofdpakhuisen te Enkhuizen, die met het verdwenen Huis één gebouw uitmaakten, in de eerste plaats het verlies te betreuen van het trotsche Zeemagazijn te Amsterdam, de twee pakhuisen in de nabijheid daarvan en het oude „Bushuis” en verder van het fraaie magazijn met de belendende pakhuisen aan het Dok te Middelburg. De werven zijn spoorloos verdwenen, of hare terreinen doen niet meer als zoodanig dienst, behalve een gedeelte van die te Amsterdam, en van geen der lijnbanen is meer iets over behalve in de hoofdstad, waar nog het voorgebouw bestaat, dat trouwens tevens pakhuis en woning van den equipagemeester was.

Denken wij aan het inwendige der O. I. huizen — over dat der pakhuisen kunnen wij zeker in dit verband wel zwijgen — dan is er, zooals trouwens niet verwonderlijk kan genoemd worden, minder reden tot verheugenis. Intusschen kan niet met zekerheid gezegd worden hoeveel schoons uit de huizen is verdwenen, omdat de inrichting in den Compagnie-tijd niet in bijzonder-

heden bekend is. Wel is de waarschijnlijkheid groot, dat de meeste vertrekken nooit door fraaie aankleding en stoffeering hebben uitgemunt, immers, het waren slechts eenvoudige kantoorlokalen voor ondergeschikten.

Dat geldt natuurlijk niet voor de vergaderzalen der Bewindhebbers. En we gelooven ons dan ook niet al te zeer te vergissen, als we meenen, dat voornamelijk déze in schoon zijn achteruitgegaan, Afbeeldingen van, voorwerpen uit de Indische bezittingen, portretten van gouverneur-generaals en bewindhebbers die de verwanden sierden, zijn, op een zeer enkele uitzondering na, verdwenen. Evenzoo de oude meubelen, die wel van oud-hollandsche statigheid en soliditeit zullen zijn geweest. Maar de vraag moet gesteld worden, of de meeste bewindhebber-kamers op zich zelve — gezwegen van hare stoffeering en meubeleering — dermate schoon zijn geweest, dat men, hun tegenwoordigen toestand beschouwend, kan zeggen, dat we met een schandelijke vernieling van wende, kan zeggen, dat we met een schandelijke vernieling van mooie intérieurs te doen hebben. Noch de oude beschrijvingen der huizen, noch de tegenwoordige toestand der Bewindhebber-kamers geven aanleiding om hierop volmondig bevestigend te antwoorden. Slechts de door het Rijk geplunderde Bewindhebber-kamer te Delft was — dat weten we met zekerheid — een sierlijk vertrek, sierlijk door haar stucwerk, haar lambrisering en wandbekleding en haar schoorsteen-betimmering, een sierlijkheid die intusschen meer aan een feestzaal dan aan een vergaderzaal doet denken. Maar de andere kamers zijn vermoedelijk nooit meer geweest dan meer of minder ruime vertrekken, waarin, behalve hier en daar een schoorsteenstuk, de versieringen niet nagelvast waren aangebracht. De nuchtere Hollandsche kooplieden hebben hun Oost-indische huizen niet gemaakt en ook niet willen maken tot gebouwen, die spraken van de macht der over verre gewesten heerschende Compagnie, zij hebben in hunne vergaderzalen niet gezien de plaatsen waar de Koningen van Insulinde zetelden. De gedachten, waarmee de mannen bezield waren die de Nederlandsche stadhuizen, vooral de Vlaamsche, tot monumenten van burger trots maakten, sprekend van rijkdom en fierheid, waren hun vreemd, zooals ook de wereld-omvattende plannen van de koninklijke kooplieden de Moucheron, Le Maire, Usselinx hun vreemd waren. Zij hadden huizen noodig, kantoor- en vergadervertrekken. Welnu, zij lieten ze maken, hier naar 't ontwerp van een meer, daar naar dat van een minder bekwaam architect. En, in overeenstemming met de opvattingen van den tijd, aan de vertrekken voor de ondergeschikten werd weinig, aan die voor de Heeren meer zorg besteed. De Heeren wilden niet in een leelijke, kale kamer vergaderen — te drommel, zij bedankten er voor. Maar zich koninklijke vergaderzalen scheppen, zij hebben er niet aan gedacht, deze mannen van zaken. Al heeft in enkele gevallen de overvloed van geld, waarover zij te beschikken en de ruimte die zij noodig hadden, hen — zeer waarschijnlijk onopzettelijk — gebracht tot het oprichten van gebouwen (als het Zeemagazijn te Amsterdam) die iets vorstelijks hadden.

Het trekt de aandacht, dat de meeste kamers het stelsel gevolgd hebben hare voornaamste pakhuisen in de onmiddellijke nabijheid op te trekken van het Huis, waarin de kantoren en vergaderzalen gevestigd waren en meestal ook nog eenige pakhuisruimte beschikbaar was. Te Enkhuizen maakten zij een geheel er mee uit, te Delft, Rotterdam en Middelburg zijn zij gebouwd aan een of meer binnenplaatsen achter het Huis, te bereiken door een poort in of — te Rotterdam — door poorten ter weerszijden van het Huis. In Amsterdam stond het pakhuis, het oude Bushuis, naast het eigenlijke Huis, aan den Kloveniersburgwal, doch het kan ten slotte, als de groote pakhuisen aan den IJkant gebouwd zijn, niet meer als het voornaamste der kamer beschouwd worden. Geheel alleen staat de kamer Hoorn, welks huis — hoezeer misschien eenige pakhuisruimte bevat hebbende — geheel afgezonderd staat van de op verschillende plaatsen der stad zich bevindende groote pakhuisen.

Slechts te Enkhuizen maakten de plaatselijke omstandigheden het mogelijk de werf in de onmiddellijke nabijheid van het Huis aan te leggen. Slechts daar stond ook het bijpakhuis — het bekende „Peperhuis,” naast het Oost-Indische Huis, slechts door een straat er van gescheiden.

* * *

Men moge over de Oost-Indische Compagnie verschillend denken, niet te ontkennen valt, dat haar werk inzonderheid voor ons land, en voor Insulinde van geweldige beteekenis is geworden, Nederland gemaakt heeft tot het tweede koloniale rijk der wereld en ons — zij 't zonder dit te bedoelen — de moeilijke maar mooie taak heeft opgelegd, in het verre Oosten aan miljoenen beschaving, ontwikkeling en welvaart te brengen. En hare nog overgebleven gebouwen, ze herinneren niet alleen aan de Compagnie, maar ook aan de wakkere Hollandsche en Zeeuwsche zeevaarders, die meer dan de roemvolle doch meest uit huurlingen bestrekte en aan wie wij de schoonste bladzijden onzer geschiedenis danken.

Daarom zijn de Compagnie-gebouwen, geenszins alle monumenten van *kunst*, wèl alle monumenten der *geschiedenis*, die als zoodanig piëteit-vol bewaard en verzorgd moeten worden.

Overneming verboden.

MIJN „FELLOW-MATE”.

TWAALF jaren is het nu geleden, dat ik hem voor de eerste maal zag. Mij komt het voor, als ware 't gisteren geweest! Mijn „fellow-mate” is dood. Hij rust ergens op den bodem der zee, en ik kan zijn graf niet bezoeken. . . . Misschien word ik juist daardoor zoo dikwijls getrokken naar de plek, waar ik hem aanvankelijk ontmoette! Niemand van m'n vele vrienden wist oorspronkelijk, waarom ik van alle Nederlandsche steden bijzonderlijk Rotterdam zoo graag mag, en van alle Nederlandsche dialecten het liefst een Rotterdamsche tong hoor doorslaan. . . . ! Ik weet het!

Op Oudejaarsavond 1905 slenterde ik te Rotterdam langs den Goudschen Singel. . . . Voor mij uit zwaaide een metselaar en floot de Barcarole van Pietro uit Auber's „Stomme van Portici,” want het Rotterdamsche publiek is muzikaal.

Hij had een gele broek aan, zoo rond als een kachelpijp en achter de knieën niet ongelijk aan een handharmonika. . . .

Bij de Jonker Fransstraat wilden eenige opgeschoten slungels een jongen den weg versperren, en maakten aanstalten om hem zonder meer te molesteeren. De jongen smeekte met een huilerig weeshuisgezicht, dat zij hem toch zouden doorlaten; anders mocht hij eens te laat thuis komen, bij z'n moeder. . . .

Men lachte hem nog harder uit en wilde hem met straatvuil werpen. Hij verzocht hetzelfde opnieuw. Met hetzelfde gevolg! Toen legde de knaap met het jammergezicht z'n boeken op den grond, bedekte deze zorgvuldig met z'n muts en rekte de armen, bevoelde z'n boordeknoopjes, schoof z'n das recht en zei, met de oogen rollend: „Nou, azzet dan mot! . . .”

In een oogwenk had hij twee van de grootste belhamels tegen de wereld geslagen en een derden bijkans de tanden uitgestompt. . . . de overigen kozen het hazenpad, zoo vlug als zij maar konden!

* * *

Ik was voor hem in geestdrift ontgloeid en wist nauwelijks, wat ik deed! In het vuur van het oogenblik nam ik m'n zilveren sigarettenkoker en reikte die aan den jongen over.

„Jij. . . ., je bent een held! Hier, dat is voor jou!”

„Wie ben jij; wat doe jij; wat mot jij hier, want je ben toch geen Hollander!”

„Neen. . . ., ik heet Sascha; ik ben hier met de vakantie bij m'n oom, morgen ga ik weer naar huis toe.”

„En ik heet Hendrik.”

Dat was mijn „fellow-mate”, m'n trouwe kameraad; dezelfde Hendrik, die later in San Francisco op klaarlichte Zondagmorgens voor het open venster orgel speelde, zoo vol en van ganscher harte, dat de kerkangers staan bleven en zeer gesticht werden, wanneer hij Meester Bach zoo wonderbaar vertolkte. . . . En als dan iedereen heel stil genoot en in algeheele aandacht verzonken was, dan sloeg hij het harmonium dicht als een bakkerswagen, en vertoonde hij zich grinnikend aan het raam met een ontzaglijke flesch Whisky, om der goegemeente de Zondagsstemming te bederven!

Zulks deed hij uit oppositie, niet om de menschen te sarren, doch wijl hij alle leugen en huichelarij haatte, wijl aan zijn edel karakter iedere doordachte valsheid vreemd was, en omdat hij de schijnheiligheid van het Amerikaansche kerkpubliek kende. Dáaraan dacht hij onder het spelen, en om dan aan z'n gevoelens lucht te geven liet hij plotseling het instrument kraken dat bij den horlogemaker op de vijftiende verdieping alle gereedschappen van den wand vielen, en de kleine „loose pokes plumber” in het souterrain meenen moest: er is weer een aardbeving in aantocht!

Hij was, evenals ik, een wees. Zijn vader was houthandelaar geweest, had z'n vermogen verloren, zich te Lochem in Gelderland aan een ouden lindeboom verhangen en z'n kind aldus als onverzorgde weesjongen achtergelaten, waarop een gierige oom hem als pleegzoon had aangenomen. . . .

In het jaar 1907 was ik met Hendrik op bezoek bij m'n bloedverwanten te Perugia in Italie. M'n tante was heel vroom. Iederen dag bad zij vijftig Onzevaders benevens vijftig Weesgegroetjes. Op het marmer-terras vóór het huis stonden vier heiligenbeelden. Eens had Hendrik een kalfskluif van tafel meegenomen. Tegen donker klauterde hij daarmee tegen den Heiligen Antonius op en stak hem het been in de hand, welke tevoren een kruis had gedragen. . . . Toen nu m'n tante 's morgen heur venster opende, zag zij den zandsteen heilige, die met dweepend ten hemel geheven gezicht het afgekloven been in de vuist hield, en daarnaast den Heiligen Augustinus, die met als in bezwering afwerend gebaar verheerlijkt de handpalmen naar het been uitstrekte.

Doch wee den boosdoener!! Men onderzocht verder. . . . In onze slaapkamer stond een pas geschilderde Christus met een langen paardenneus. (Men had hem bij de laatste processie bovenop den wagen gelegd; daar was hij totaal door verregend!) Onder dien houten Verlosser nu vond men jenever, sigaretten, pruimtabak en Boccaccio's Decamerone. . . . Te dien dage werden we getweeën de deur uitgezet; de knecht moest spoorkaartjes naar Zürich voor ons koopen. Toen de kotelettenheld verdwenen was, gingen wij samen weer het station uit. Nadenkend schreed Hendrik naast mij voort. 't Was Zondag. Op een plein, ergens, vertoonde een hardlooper z'n kunsten. Een kring van toeschouwers verzamelde zich om hem heen. In het midden daarvan stond op een stoel een kerel in 'n rood tricot, één been achterwaarts. . . .

Met martiaal gebaar brulde hij: „Honderd lire aan hem uit het hoogvereerd publiek, die vijf minuten tegen mij kan wedloopen zonder te worden ingehaald!”

De man had korte beenen met geweldig geprononceerde dijspieren, en droeg een stug opgestreken, zwarten knevel. Naast de stoel stond een kleine, dorre vrouw met verkommerd, afwezig gezicht. Zij was des krachtmenschen moeder, en toonde het beluste publiek een bankbiljet van honderd.

Hendrik trok jas en vest uit, gaf mij beide in bewaring en drong dapper naar voren. Daarop rolde hij, ouder gewoonte, met de oogen, stelde zich als de Venus van Milo naast den hardlooper op, overtuigde zich tersluiks van de echtheid der banknoot en mat dan den reus met een veelzeggenden blik. Ten slotte maakte hij een elegante handbeweging, tikte zichzelf op de borst en zeide: „Yo!” De krachtpatser keek verwonderd op z'n kleinen partner neer. Enfin, de wedloop vond plaats. . . . en de geheimdsmoude Hendrik mocht als triomfator de kampplaats verlaten!

De hardlooper vloekte volgens alle regelen der kunst, z'n oude moeder weende; de verrukte toeschouwers verlangden stormachtig, dat het honderdlire-biljet aan den overwinnaar overhandigd zou worden; en met woedende blikken moest de verliezer toezien, hoe de banknoot in Hendriks portefeuille verdween.

De omstanders juichten den winnaar toe. De reus tierde. Z'n moeder schreide heete tranen. Ik dacht verheugd aan onze kranke kas. . . . „Honderd lire er bij! Hemel, die zouden we in Milaan mooi verzilveren!” Wij wendden ons af om weg te gaan. Eensklaps bleef mijn „fellow-mate” stilstaan, zag eerst deschreiende oude aan en daarna mijn persoontje. . . . Dan nam hij het honderdlire ding en gaf het aan de jammerende vrouw terug, met de karakteristieke woorden: „Dér, ziel. Hou nou je bek maar!” De toeschouwers keken elkaar verbaasd aan. Zoiets konden zij niet vatten! Maar ineens brak er een oorverdoovend gejubel los. . . .

Een bejaarde Italiaan trad Hendrik op zijde.

„Di che nazionalità é?”

„Sono Olandese!”

Zoo wat tweehonderd menschen hadden voor de eerste maal een Hollander gezien.

Toen ik anno 1912 wederom door Perugia reisde, vertelde ik aan een dikken „maresciallo,” dat mijn einddoel Amsterdam was. . . . „Ah, Amsterrrrdamme! E la capitale de Ollanda! 't Zijn goeie menschen, de „Olandesi!” Juist vijf jaar geleden

Foto C. Steenbergh.

SCHOORSTEENSTUK IN EEN DER VERTREKKEN VAN HET HUIS VAN DEN OPPER-EQUIPAGE-MEESTER DER O.-I. WERF TE MIDDELBURG.

„Wilt gij uw paard verkoopen, caballero? Meer dan tien pesos kan ik u er niet voor geven!”

Ik reed om de estancia heen. Mijn paard werd merkbaar onrustiger! Daar, wat was dat?! uit een der gebouwen klonk muziek! Iemand speelde er piano; zoo wondermooi, als slechts een kunstenaar bij de gratie Gods het vermag te doen!....

Dat was een meesterlijke aanslag! Nooit nog had eenig sterveling den grijzen Liszt zoo van ganscher harte vertolkt! Ik dacht te vergaan van vreugde. Hier, op de eenzame rancho, speelde iemand de „Magyar Rhápsodie!” Zoo vol en machtig, als alleen een Zigeuner zulks kan!

De morgenlucht was zoo betooverend frisch en klaar, dat zij als voelbare snarenklank scheen! Geen windje verhief zich ver in 't rond, en het zilveren harnachement van mijn paard glinsterde als edelgesteente in de opgaande zon. Aan het venster vertoonde zich een meisjeshoofd met lang, glanzend haar, bijna blauwzwart.

„He, caballero, que hay! Kom binnen, wanneer gij wat uitrusten wilt!” Ik bond m'n rijpaard vast en trad binnen. En toen vertrouwde ik m'n oogen niet meer! Want daarbinnen, bij de piano, zat Hendrik, met zijn versleten vilthoed in den nek! Ik sprak geen woord. Aandachtig hoorde ik den speler aan, totdat het slotaccord verklonken was. Daarop trad het meisje op den klaviervirtuoos toe en kuste hem, zonder meer....

„Hendrik!”

„Hallo! It 's you, old coon? You looked out for your goddam-cheeshead? But now, look here: Dit is nou Juanita, mijn bruidje! Hoe vin je d'r?!”

Hendrik had zich op de rancho verliefd...., in de mooie dochter van den langslapenden paardenslager!....

Dat was mijn „fellow-mate,” the „goddam squarehead!”..

Eenige weken later stonden wij te Vera Cruz aan de haven. In Europa was de oorlog uitgebroken. Duitschers en Franschen, allen wilden zij naar huis! En de Amerikanen stonden er bij en zagen toe. Zij hadden anders trouwens van beide partijen klop gekregen!

Hendrik was steeds pro-Duitsch geweest. Vroeger had hij eens gedroomd van een algemeen Germanendom, van stamverwante broeders, enzoovoorts!....

„Wel, hoe staat het nu? Ga je mee naar huis?!”

„Oorlog? Nonsens!.... Ik verd.... 't!! Ik bewaar 'n strikte neutraliteit!”....

Ik haastte mij om weg te komen; Hendrik bleef ginds achter..

Later wilde hij eveneens naar Europa oversteken. Maar het mocht niet zijn! De stoomer werd getorpedeerd, en niemand ontkwam den dood....

Ergens in den Atlantischen Oceaan, op den bodem der zee, rust mijn „fellow-mate,” een brave kameraad; een edel karakter, waarin niets laaghartigs was! Ook hij had een offer gebracht; een offer waarover niemand spreekt, en hetwelk toch een offer was.... Hij moest sterven door de hand van hen, die hij zoo bewonderd had en wier vriend hij altijd was geweest!

Mijn „fellow-mate”!.... Ik heb hem niet ergens leeren kennen, waar het romantisch is! Waar men zich aan stille droomen kan overgeven.... Duizenden en nog eens duizenden zijn er voorbijgelopen op de plek, waar ik hem voor het eerst zag.

Ik kan z'n graf niet bezoeken,.... doch dikwijls, wanneer ik alleen ben en de modulaties der Rhapsodie speel, denk ik aan een ver verwijderd land met z'n altijdblauwe luchten.... en aan een man, wiens boezemvriend ik was; die mij van stonde af aan liefde heeft leeren te koesteren voor het kleine koninkrijk, welks gast ik ben....!

Mijn „fellow-mate!”

R. STEFANOVICZ SINEFF.

De Molen „de Groot” te Alkmaar.

ONZE windmolens, die zich met hun sierlijk silhouet in ons vlakke polderland zoo decoratief afteekenen tegen de wijde luchten, zijn aan het verdwijnen, tot onherstelbare schade van het landschapsschoon. Het is de schaduwzijde van den vooruitgang der techniek.

De molens — meest korenmolens, oorspronkelijk tenminste — op de wallen of muren 1) onzer oude steden, die zich

1) In steden, waar geheel of gedeeltelijk de oude steenen stadsmuren waren behouden gebleven, als te Delft, werden de molens gewoonlijk op de voor dat doel afgeplaatte in de grachten vooruit-springende torens gebouwd. Een typisch voorbeeld daarvan was vroeger ook de molen, te Veere in 1695 op den Nelistoren aan zee tusschen den Kampveerschen en den — thans verdwenen — Montfoortschen toren aangebracht.

gewoonlijk van de meerderheid hunner landelijke broeders onderscheiden door hun hoogen steenen onderbouw, welke noodzakelijk was om hunne wicken ook van de stadzijde wind te doen vangen, verdwijnen evenzeer. Natuurlijk was ook voor hun voortbestaan de moderne techniek niet bevorderlijk. Maar er kwam nog iets bij. Zoodra de steden hun karakter verloren van binnen hunne grachten besloten vestingen, die zoo onafhankelijk mogelijk van het platteland moesten kunnen zijn, verloren de molens op de wallen veel van hun reden van bestaan. En tegelijkertijd werden die wallen of muren overbodig; bij uitbreidingen, waarbij dikwijls weinig met aesthetische eischen werd rekening gehouden, werden zij vaak afgegraven en gesloopt en te vaker verdwenen daarbij ook de molens, omdat deze meestal op de vooruit-springende bastions of bolwerken stonden, die in de allereerste plaats tot verdwijning veroordeeld werden. Zoo is het zeer verklaarbaar, dat van deze stadsmolens nog slechts enkele over zijn.

Hun verdwijning moet des te meer betreurd worden, omdat zij juist nádat de wallen hunne krijgskundige beteekenis hadden verloren en waren veranderd in van geboomte voorziene plantsoenen, als schoonheidsdingen in beteekenis hadden gewonnen en tusschen het groen bij de voormalige vestinggrachten menig schoon stadsbeeld gingen bieden. Geen wonder dan ook, dat men in den laatsten tijd slooping van de weinige overgeblevene stadsmolens tracht te voorkomen.

Het verheugt ons, dat dit thans ook te Alkmaar is geschied. Eenige weken geleden heeft Alkmaar's Raad besloten de molen „de Groot,” die, zooals onze afbeelding wel toont, zeer veel bijdraagt tot de aantrekkelijkheid van den Geester- en Kennemersingel, over te nemen voor f 12000, met de bepaling, dat de kooppenningen zullen worden betaald zoodra de molenaar zijn molen wenscht af te staan, en dat deze voor zich en zijn erfgenamen tot zoo lang verplicht is, den molen na herstel tot genoegen van B. en W. met volledig behoud van den oorspronkelijken toestand te onderhouden, voor welke verplichting hij de som ineens heeft ontvangen van f 2000.

De molen „de Groot” op het Bolwerk bij de voormalige Kennemerpoort is de laatst overgeblevene van Alkmaar's tien walmolens. De andere heetten: *de Monnik* (bij 't Monnikenbolwerk), *de Rood* (bij den Rooden Toren, op 't Roode Bolwerk), *de Zwart* (op 't Noord-ooster bolwerk), *de Bul* (tegen den Oostwal, naast de Hooge Brug), het *Gaersijnmoleentje* (bij den Zuid-oosthoek van de stadswal), *de Wolf* (ten Oosten van de Keetkolk), *de Zwaan* (ten Oosten van de Nieuwlanderpoort), *de Kweernmolen* (tusschen het Nieuwland en de Raamgracht), en de *Baanmolen* (ten Oosten van de Baangracht); van deze is de molen de Zwart, nabij de Schermerpoort, in het voorjaar van 1918 afgebroken; grootendeels tenminste, want de onderbouw betaamt nog, maar is ook voor afbraak bestemd. Weinig kleinere steden hadden er zóó veel; de zustersteden Hoorn en Enkhuizen, zoo wij ons niet vergissen, b. v. slechts twee of drie.

Van de geschiedenis van dezen laatst overgebleven molen kunnen wij, dank zij de ons door mej. C. Bruining, Alkmaar's archivaresse, met groote bereidwilligheid verschaftte inlichtingen, het volgende mededeelen.

Even buiten de Kennemerpoort stond vroeger een meelmolen,

Foto C. Steenbergh.

GEZICHT VAN DEN GEESTERSINGEL OP DEN KENNEMERSINGEL TE ALKMAAR MET DEN MOLEN „DE GROOT”, DIE EENIGE WEKEN GELEDEN DOOR DE GEMEENTE IS AANGEKOCHT OM HEM, EN MET HEM EEN MOOI STADSGEZICHT, TE BEHOUDEN.

die gehinderd werd door de boomen der Binnenbanen (lijnbanen). De molenaars verzochten daarom in 1604 aan de vroedschap: het „bollen” der boomen of het verplaatsen van den molen naar het bolwerk bewesten de poort. Zonder succes: burgemeesteren bepaalden zich er toe de lijndraaiers tot het bollen van eenige boomen te bewegen. Het volgend jaar werd het verzoek herhaald. En thans werd — den 2den Juni — vergund den molen te verplaatsen op een der kelders van het bolwerk, mits deze op kosten der molenaars werden overweld en geschikt gemaakt voor het leggen van geschut, terwijl het bolwerk zoover moest worden aangevuld dat het onbeschadigd bleef. Het oude molenerf werd voor een redelijke som 's jaars (f 5.—) aan de stad ten gebruike afgestaan op voorwaarde, dat de molenaars, indien zij ooit hun molen op de oude plaats zouden willen herbouwen, het erf kosteloos terug kregen; in 1614 is het recognitie-geld voor de laatste maal betaald.

Eenige maanden later werd toegestaan, het fundament van den molen 2 of 2½ trede zuidoostelijker te plaatsen dan de kelder van het bolwerk. In 1612 beklagden de andere molenaars zich er over, dat in dezen molen een derde paar steenen was aangebracht, waarop bij keur verboden werd van meer dan twee paar steenen gebruik te maken.

Zoals o. a. uit het plaatje in C. van der Woude's „Kronyk van Alkmaar” blijkt, was 't oorspronkelijk een houten standaardmolen, een type dat thans zeer zeldzaam is geworden, doch dat vermoedelijk in de 16de en 17de eeuw ook voor walmolens het gebruikelijke was. In 1769 werd de molen van steen herbouwd in de bekende hooge walmolen-gedaante; 't is deze molen, die nog steeds bestaat. Boven den inrit werd het volgende opschrift geplaatst:

Anno 1769.
3e maand 28e dag
Dat men de Groot
Zijn grondslag zag
De eerste steen gelegd alhier
Door Jan Jacobsz. Dunnebieer
Oud 2 jaar 6 maanden.

Moge de molen „de Groot” nog lange jaren Alkmaar tot sieraad zijn!
L.

DE GAUR OF HET JUNGLERUND IN ARTIS.

WANNEER men in „Artis” de bekende poort onder het Ethnographisch museum is doorgewandeld, vindt men links en rechts een rij perken en stallen, waarin — op de aan den vijver gehuisveste bisonen na — de runderverzameling van het Kon. Zoöl. Genootschap is ondergebracht.

Die runderverzameling mag op een groote en kostbare merkwaardigheid bogen, want „Artis” heeft daar een prachtexemplaar van den *Bibos gaurus* (Hamilton Smith), de Gaur of het wilde rund uit de bamboe-jungles en bergbosschen van Voor- en Achter-Indië en Malakka. Misschien zelfs is de Gaur-koe van „Artis” thans wel het eenige exemplaar zijner soort dat in de Europeesche en Amerikaansche Zoölogische tuinen kan worden aangetroffen.

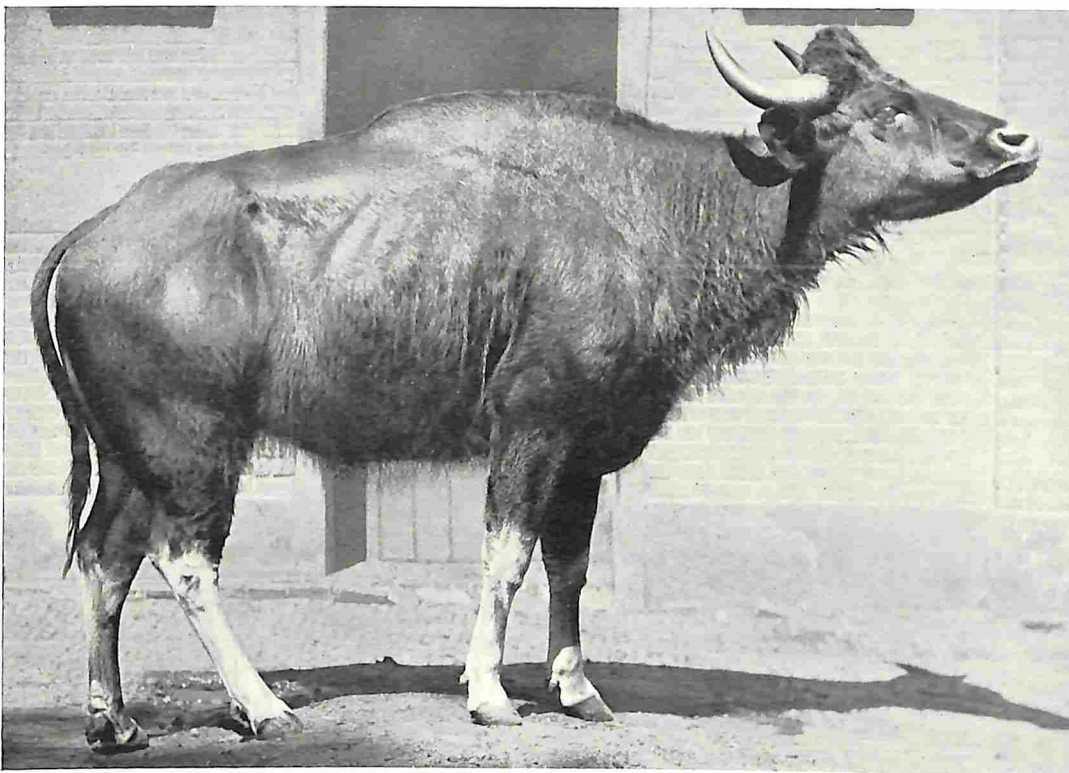

Foto C. Steenberghe.

DE GAUR OF HET JUNGLERUND, IN EEN HOUDING WAARIN HIJ ER „BUFFELACHTIG” UITZIET.

Het is toch de „Zoölogical Society” te Londen, welke vereeniging het, dank zij de groote belangstelling die haar „Zoo” niet alleen te Londen maar ook overal bij de Engelschen in de koloniën en dominions geniet, nimmer aan belangrijke importen van dieren uit Oost of West heeft ontbroken — eerst in 1889 voor de eerste maal met succes gelukt een levend exemplaar dezer merkwaardige diersoort in te voeren, nadat voorheen verschillende pogingen waren mislukt. Eenige jaren voor het uitbreken van den oorlog heeft de Zoölogische tuin te Berlijn na heel wat moeite en kosten zich een paar Gours weten aan te schaffen, van welk paar de Gaur-Koe in „Artis” een jong is. De Berlijnsche Gours zijn sinds dien de eenige gebleven; de koe van dit paar is reeds gestorven en wanneer de prachtige stier wellicht ook niet langer in het land der levenden behoort, is de Gaur-koe in Artis zoogezegd de eenige levende vertegenwoordiger in de dierentuinen van Europa en Amerika.

Het vangen, transporteren en verschepen van den Gaur gaat met allerlei moeilijkheden gepaard, want niet alleen laat dit groote en woeste rund zich zeer moeilijk levend vangen, maar bovendien schijnt de Gaur al zeer bezwaarlijk klimaatwisselingen en het gemis van zijn vaderlandsche jungles te kunnen verdragen.

De Gaur wordt door de inboorlingen ook Sladang en soms Mithan genoemd, welke laatste naam echter meer bepaaldelijk zijn achter-Indischen verwant den Gayal (*Bibos frontalis* Lamb) toekomt. De Engelsche jagers spreken verkeerdelijk van den Bison — immers onder den naam Bison wordt het bekende ruig-behaarde rund verstaan, dat eertijds evenals de Roodhuiden in de Noord-Amerikaansche prairiën zijn bestaan vierde — en verwarren den Gaur ook wel met den hier en daar in 't wild levenden Indischen of korthoornigen Buffel; vandaar den eveneens op eene misvatting berustenden naam „wild buffalo”. Dit misverstand is eenigermate te vergoelijken, want de Gaur — men behoeft daar de afb. op deze bladzijde maar op aan te zien — heeft evenals de buffel de eigenaardige hebbelijkheid om met hooggeheven kop, zoodat de neusspiegel haast horizontaal voor de horens komt, te staan staren en „lucht nemen”, zoodra hij iets vreemds voor zich uit bemerkt, en heeft dan in houding en uiterlijk werkelijk veel van een buffel weg, te meer daar de volwassen Gaurstier gewoonlijk — evenals de buffelstier — nagenoeg kaal van huid is.

* * *
Van eene nauwe verwantschap met den Buffel is echter geen sprake, want de Gaur vormt met zijn onmiddellijke, naaste familieleden den Achter-Indischen Gayal (*Bibos frontalis* Lamb) en den Banteng (*Bibos banteng* Rafil) die op Malakka, Oost-Sumatra, Java en Bali voorkomt, een afzonderlijke, door onderlinge overeenkomst op 't uiterlijk al duidelijk gekarakteriseerde groep die zich nauw aansluit aan de z.g. taurine runderen, waartoe b.v. ons Europeesche tamme vee als afstammelingen van den Oeros (*Bos primigenius* Bojam) behoort.

Verdeelt men de Runderen in de bekende drie ondergeslachten der Buffelachtigen, der Bisonsachtigen, en der Runderen in engeren zin, dan vormen Gaur, Gayal en Banteng tezamen den z.g. Bibos-groep onder de eigenlijke of taurine runderen, welke groep gekenmerkt is door het bezit van horens die zich althans aan de basis op doorsnede afgeplat of subelliptisch voordoen, door een korten staart, die niet verder reikt dan de hiel, en door een eigenaardigen rugkam, veroorzaakt door de lange doornuitstekels der borst of rugwervels, in tegenstelling tot de korte spinale uitsteeksels

der lendenwervels. Waarbij ook alle drie soorten uiterlijk terstond getypeerd worden door eene eigenaardigheid in het haarkleed, welke hierop neerkomt dat de onderpoot — van de schijnbare knie af, dus eigenlijk van pols of enkel tot hoef — wit of witachtig afsteekt bij de overige haarkleur, welke bij de jonge dieren aanvankelijk en bij de koeien blijvend bruinachtig is (bij den Banteng zelfs mooi roodbruin) terwijl de stieren tegen den volwassen leeftijd opdonkeren tot bijna zwart toe en vervolgens hun haar grootendeels verliezen gaan. De Gaur is van zijn naaste verwanten Gayal en Banteng in 't bijzonder te onderscheiden door zijn eigenaardig concaaf schedelprofiel, door zijn voorhoofd dat tusschen de horens een typische sterk gewelfde kam of lijst vormt, door de groengele kleur zijner eerst omlaag en naar achteren, vervolgens weer omhoog en naar voren gewonden horens, waarvan alleen de binnenwaarts en omhoog gerichte punten zwart zijn, en vooral ook door zijn merkwaardige oogen, waarvan de iris of het regenboogvlies witachtig is, hetgeen aan de uitdrukking van den Gaurskop iets vreemds en sombers geeft.

De stier kan een geweldige, markante verschijning zijn, ter hoogte van 1.86 M tot 2.13 M in de voorschoft en ter lengte van 3.8 M. — waarvan dan 85 c.M. op den staart komen. — Hier-

mede slaat de Gaurstier het grootte-record onder alle hedendaagsche runderen, den kolossalen Bison niet buitengesloten! De Gaurkoe in Artis is ook al een imponeerend exemplaar in de rundercollectie, al bereikt ze niet de grootte en al krijgt ze ook niet de enorme horens van den volwassen stier. Men ziet haar terstond aan, dat de Gaur (niet zooals de mooie Zebu's b.v., door eeuwen huisdierschap verfijnd, en in allerlei andere opzichten gewijzigd door toedoen van den mensch,) een karakteristieke wild-vorm is, hoog en slank, krachtig gespierd, kortom een „natuurdier" dat nog met alle eigenschappen, noodig voor het leven in de wildernis, is toegerust.

Een zekere schichtige woestheid is haar — de gewone runderkalmte ten spijt — bij tijd en wijlen ook niet te ontzeggen, en wanneer ze een enkele maal eens te keer gaat tegen haar burens, de kalme Gayals, of 's morgens in een uitgelaten bui rond holt en het haar staldeur of de hekken ontgelden laat, begrijpt men dat er veel waars moet schuilen in de jager-verhalen, die vertellen hoe er in den aanval van een opgeschrikten Gaur iets onweerstaanbaars is en dat een in een dunnen boom gevluichte inboorling als een pijl uit den boog wordt weggeslingerd wanneer een stier zijn vijand boven zich in den boom ontdekt en den jongen, nog zwiependen boom nu met zijn geweldigen kop bewerken gaat.

Trots hun massale bouw, moeten de Gours in vollen galop een bergheiling af kunnen rennen, en door bamboe of onderhout breken als losgelaten locomotieven. Met een paar kogels in 't lijf kunnen ze nog eenige kilometers voortjagen eer ze aan verbloeding sterven. De Bengaalsche koningstijger zal het dan ook niet licht wagen den Gaur te lijf te gaan, maar vergenoegt zich liever met herten, wilde zwijnen of tamme zebu's.

Omtrent den Gaur, verkeert de huidige zoölogische wetenschap nog altijd in allerlei onzekerheid, inzake leefwijze en geographische verspreiding niet alleen, maar vooral ook in betrekking tot zijn naasten verwant, den Gayal — kwesties van systematisch-zoölogischen aard, waarop we in ons kort artikel niet mogen ingaan, temeer daar het vergelijkend onderzoek zoogezegd nog altijd niet met volkomen zekerheid kon worden afgesloten —.

Een bergvorm in noordelijk- en een laaglandvorm in zuidelijk Indië worden onderscheiden, de eerste — met grooter horens, en meer gedrongen van bouw, leeft in troepen van 4 of 5 tot hoogstens 30 stuks, de andere — met breeder hoeven en zwaarder lichaam — waartoe het exemplaar in „Artis" schijnt te behooren, houdt zich in kudden van 12, zelden van 30 of meer stuks op. De volwassen stieren leven buiten het troepverband, komen echter tegen den paartijd hun plaats en de tijdelijke alleenheerschappij in de kudde bevechten.

Zoodra het droge jaargetijde intreedt, vereenigen zich de Gaur-troepen uit de jungles tot grootere kudden in los verband, om gemeenschappelijk in het laagland voedsel te zoeken. Bij kentering van het droge getij, na de eerste groote regens reeds, zoeken de afzonderlijke troepen echter terstond weer hun eigen weg in de jungle.

A. F. J. PORTIELJE.

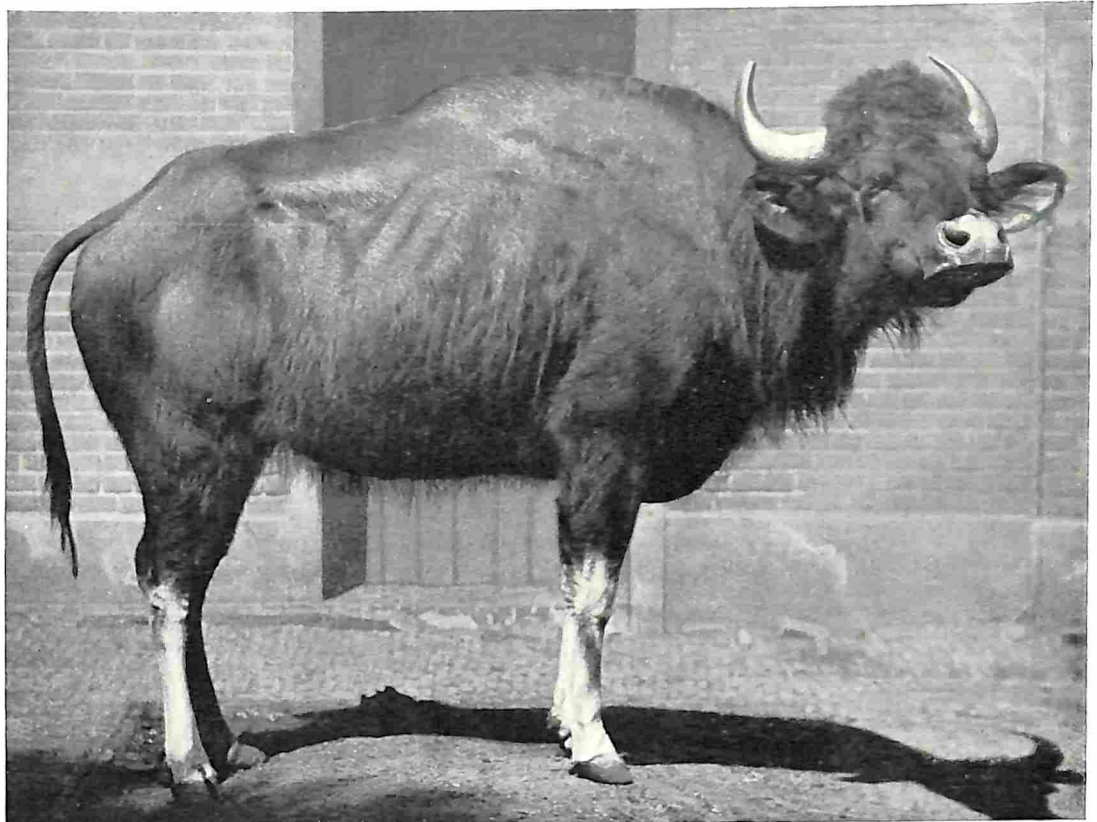

Foto C. Steenbergh.

DE GOUR OF HET JUNGLERUND IN „ARTIS".

we onze handen vol deeg hebben, de bel weerklinkt, is het moeilijk, met vriendelijk kijkende oogen, een glimlach om den mond, de deur te openen. Werkelijk, op dat oogenblik is het een stoornis en kunnen we moeilijk uit de keuken weg.

Maar wanneer ge zonder dienstboden leeft, moet ge trachten over deze betrekkelijk kleine moeilijkheden heen te komen. Weldra zult ge alle verschillende belletjes leeren onderscheiden. Daar is de slager. Een korte ruk aan de bel. Hij heeft het te druk voor lange gesprekken en kan nauwelijks tijd voor de gewone beleefdheidszinnnetjes vinden. Dan komt de jongen van den groenteboer, die met zijn onverschillige stem en ruwe manieren aan een huis vol kinderen doet denken, die er al vroeg uitgestuurd worden om een handje mee te helpen. Dan heb je de melkboer, wiens familiaar goedhartig praatje best gemeend is. Daarna de een of andere collecteur, die niet kan helpen, dat hij zooveel menschen moet lastig vallen: de man moet ook leven! Daar heb je den telegrambezorger. Hij wil u heelemaal niet doen schrikken als hij zoo erg hard belt. De goede man mag den staat geen tijd bestelen. En daar zijn nog zooveel anderen, allen met verschillende opvattingen, van verschillenden gemoeds- en levensaard, met wie ge moet leeren een enkel, goedgegemeend woord te wisselen. Weest altijd vriendelijk tegen hen, al schijnen ze nog zoo ruw, ja, verdubbelt dan zelfs uw ware vriendelijkheid want alleen op deze wijze kunt ge hun harten winnen.

Misschien schrijf ik dit hoofdstuk wel alleen om van een zeer aangenaam feit melding te maken. Mijn vrouw en dochters hebben n. l. na het vertrek van onze dienstboden een hoop goede zielen onder onze leveranciers en arme buurtjes ontdekt. Aan onze achterdeur heerscht geen korte aangebondenheid. Integendeel, vriendelijke praatjes worden er graag gewisseld. De arme, oude man, die in onzen tuin het noodigste verricht, is tien minuten vroeger bij de hand om het fornuis uit te halen en een vroolijk nieuw vuurtje aan te steken, zonder dat het hem ooit is gevraagd. De kruideniersjongen informeert geregeld bij het overhandigen van zijn vele geheimzinnige pakjes — zijn pet in de hand als een welopgevoed jongmensch — of hij niet de een of andere boodschap voor ons in het dorp kan doen. De melkboer brengt zelf de melk naar den kelder: stel je voor, dat hij de dames liet sjouwen!

En dat alles niet omdat wij voor rijk gelden. Let wel, we zijn in den laatsten tijd zuinig op den penning geworden.

Ik ben er van overtuigd, dat ge zult ondervinden, dat iedereen, hoe ruw oogenschijnlijk ook, op den duur voor uw werkelijk gemeende vriendelijkheid gevoelig zal blijken. Het betaamt u werkelijk niet, al weet ge uzelf nog zoo voornaam en uitverkoren, dat ge tegenover den nederigste onder de menschen een hoogmoedig air aanneemt. Al zult ge wellicht bij de achterdeur weleens teleurgesteld worden als deze of gene uw vriendelijkheid met brutaliteit beantwoordt, ja, van uw goedhartigheid zelfs misbruik tracht te maken, toch weet ik, dat ge in de meeste gevallen een open hart zult vinden.

En nu wil ik nog een enkel woord aan de keuken, de gezellige, vroolijke keuken wijden.

Wel, er is geen betere plaats in huis om 's winters te ontbijten wanneer het fornuis genoeglijk knettert en de ruimte heerlijk verwarmt! Indien ge er uw trots in stelt, wordt dit vertrek werkelijk een echt prettig verblijf en blijft het niet alleen een werkplaats. Ik kan u niet zeggen hoe gezellig en echt huiselijk onze keuken mij aandoet. De gootsteen is met een dik teakhouten

DE HEROVERING VAN ONS HUISELIJK GELUK.

8)

Naar het Engelsch.

HOOFDSTUK XI.

DE BEL.

IN mijn leven heb ik reeds aan een menigte deuren gescheld en ik heb daarbij opgemerkt, dat over het algemeen lieden, die naar hun meening een veel te geringe post in verhouding tot hun verdiensten bekleeden, de deur met een norsch gezicht opendoen, alsof ze willen zeggen: „Wie ben je in 's hemelsnaam, dat je iemand als ik durft lastig vallen!"

Er schijnt onder de menschen een ingewortelde overtuiging te heerschen, dat het openen van een deur tot de allergeeringste diensten behoort. Toch schuilt hierin, evenals in zoovele plichten, een zekere poezie, als je slechts bedenkt hoe schoon het is de deur van het huiselijk geluk wijd te openen en te zien wie daar buiten op den drempel staat. Niettemin houden toch zeer veel vrouwen dit voor een taak, die haar in de achtung van de wereld doet dalen en die ze derhalve liever aan een kind of dienstbode overlaten.

Ik gevoel medelijden voor den armen boodschappenlooper, die overal zulke koude gezichten aan de deur ontmoet. 't Is waar, het belletje beduidt voor ons dikwijls onderbreking van het werk. Wanneer juist, terwijl we de saus op het vuur zetten of wanneer

bord overdekt, dat straks bij het afwassen als droogbord dienst doet. Er wordt altijd uitstekend gelucht, zoodat er geen etensgeuren blijven hangen. Alles blinkt er en glanst en fonkelt in de zon en kleurige bloempotten vervroolijken de raamkozijnen.

Weet ge wel, dat Richter aan de keukentafel werkte terwijl zijn moeder het eten bereidde? Ook in het huishouden van Goethe's moeder nam de keuken een groote plaats in.

De keuken is als het ware een hart, het centrum van het huis. Ik houd ervan af en toe tusschen mijn werk door, er heen te gaan en toe te kijken hoe mijn vrouw en dochter vroolijk aan den arbeid zijn. Dan koester ik me in de gezellige hardwarmte, snuif de hartige etenslucht op terwijl de zon vroolijk naar binnen schijnt en het koper doet schitteren.

Mijneheeren, vertelt u me eens, hebt u nooit als kleine jongen met uw zusjes en de gezamenlijke vriendinnetjes poffertjes gebakken? En was u toen niet erg gelukkig?

„Lieve deugd, daar gaat de bel!”

„Zeg Judith, ga jij even... 't Is aan de voordeur.”

„Nee, onmogelijk. Ga zelf even.”

„Hoe kan ik dat nou? Kijk mijn handen eens! En mijn haar zit ook zoo verschrikkelijk!”

„Och, je kunt best gaan, hoor.

Je weet nu eenmaal, dat ik er zoo vreeselijk het land aan heb.”

„Nu, maar ik wil niet.”

„Laten we het Vadertje vragen.”

„Ja zeg, laat Vadertje open-
doen!”

„Ja maar Vader schrijft, ge-
loof ik.”

„Dat hindert immers niets. Als Papa schrijft, vertelt hij natuur-
lijk aan de menschen, dat ze moeten leren, anderen bij hun werk behulpzaam te zijn.”

„Schei uit, zeg. Geen gekheid.”

„Och, lief Vadertje, daar is gebeld...”

„Maar zie je dan niet, dat ik bezig ben.”

„Ja maar het is voor u.”

„Denk eraan, ik ben niet thuis.”

„Foei Vadertje, hoe kunt u zoo'n afschuwelijke...”

„De inkomstenbelasting be-
draagt 30%. Ik ga onder schulden gebukt, je weet, ik heb al f 1800 te veel getrokken. Ik ver-
zeker je, dat ik dus moreel verplicht ben...”

„Goed, lieve oude, ik ga al.”

„Nee, ik wil opendoen.”

„Nee Jo, ik doe het.”

„Nee Judith, heusch, laat mij gaan.”

En tusschen al die bedrijven door opent onze lieve, beste moeder de deur en ontvangt de bezoeker met open armen en twee klinkende zoenen.

„Toe, laten we in de keuken thee drinken,” zegt de dame.

„Dat vind ik zoo dol gezellig.”

O, het is de liefste vrouw van de wereld!

Stel je nu eens voor, dat niemand de deur voor haar had opengedaan!

HOOFDSTUK XII.

SLOTWOORD.

Indien ik mijn gedachten duidelijk genoeg heb geuit, zult ge uit dit boekje begrepen hebben, dat ge door een leven zonder dienstboden, meer dan door wat ook, de belangstelling van het gezin in het huiselijk leven vermeerderd en op die wijze het ware geluk herwint. Het brengt de familie nader tot elkaar, vormt een zekere camaraderie, het scherpt ons vernuft, houdt de vroolijkheid erin en laat onze karakters ontplooiën.

Het terrein van de huishoudelijke aangelegenheden is er een van onbegrensde mogelijkheden. Ge kunt erover lezen, erover nadenken, ge kunt er elk uur van den dag over spreken en ge kunt u in toekomstdroomen verblijden met de gedachte, wat ge er nog schooner, nog simpeler, nog heerlijker in kunt maken. Inplaats van uw huis als een last, een absolute noodzakelijkheid te beschouwen, zult ge hier een betooverd rijk ontdekken. Inplaats van de onrust, die u steeds naar andere huizen, naar restaurants, naar het tennisveld, naar den schouwburg en de winkelstraten dreef, komt er een stil geluk over u, in u, dat u haast voortdurend aan huis bindt. Het huis neemt u geheel in beslag.

Maar hierin schuilt een gevaar.

Ik heb zoo en nadrukkelijk op het groote belang gewezen, dat er in het huiselijk leven voor ons schuilt omdat het arme huishouden

zoo wordt geminacht en daardoor veel van zijn stil geluk en van zijn gezelligheid heeft verloren. Het is een kwestie van zoo groot belang voor uzelf, uw kinderen en uw land. Maar ook hier is voorzichtigheid aan te bevelen.

Laat niet, bid ik u, Martha's zorgen de teederheid van Maria uit uw hart verdrijven!

Bemin alles wat schoon is, lees boeken, die uw levenswijsheid vermeerderen, die uw verstand scherpen en uw innerlijk en geestelijk leven verdiepen.

Zie vanuit uw huiselijk koninkrijk naar de andere rijken der wereld. Strijd voor een toekomstige, betere wereld, een rechtvaardiger, een intellectueeler wereld, een wereld met meer liefde! Kies met zorg uw dagblad uit en volg met een vast verlangen om mee te leven en te begrijpen de beweging op politiek-, literair- en kunstgebied. Ruim elken dag van uw leven een bepaalden tijd in om uw kennis te verrijken en uw karakter te veredelen. Begrijp, dat het uw plicht is, wanneer de gelegenheid zich biedt, de allerbeste concerten te bezoeken. Leer de natuur met oogen van begripende liefde bezien. Laat uw altaar nooit zonder bloemen.
En vergeet niet, steeds veer uw man uw liefde te toonen!

Bemin mij en spreek mij soms over uw liefde, luidt een heel mooi Perzisch gezegde.

Houd uw hart rein en uw hersens bezig!

Wij zijn in de slechte gewoonte vervallen, het min of meer als een pose te beschouwen wanneer iemand zich op kunst toelegt. Kunstliefde schijnt bij velen niet dieper te gaan dan hun vriendelijk vernisje tegenover een elk. Zoo worden zelfs de tempels van onze ziel verwoest. Wanneer jongelieden studeeren, doen ze dit vaak voor den mooien schijn of wel om zich zekere inkomsten te verzekeren. De dorst en honger naar kennis wortelt niet in ons. En dit alles moeten we grondig veranderen. We moeten diep in ons de reine vreugde van het scherpe verstand voelen. Wij moeten ervan doordrongen zijn, dat kennis dezelfde verfrissing voor de ziel als zindelijkheid voor het lichaam beteekent.

De plichten van de moeder strekken zich niet alleen zoover uit, dat zij aan de wereld gezonde zonen en dochters moeten schenken. Neen, zij moet er ook voor strijden, dat haar kinderen als zuiver denkende, scherpzinnige menschen in het leven staan, bereid met het zwaard der kennis de domheidsmacht te overweldigen. En deze heilige wijsheid, die hoofdzakelijk in goedheid jegens een elk uitblinkt, kan het best in vertrouwelijke gesprekken met Moeder worden aangekweekt. Weet, dat in het intieme huiselijk leven wordt beslist of een volk zwak of sterk in de toekomst zal staan.

Gezegend de Moeder, die met haar teeder minnend hart en scherp verstand haar kinderen geestdrift voor hooge en reine idealen kan inboezemen. Gezegend de edele vrouwe, die op hoogen leeftijd haar zonen en dochters aan het front van een blinkend land mag zien, wier torens en gevelspitsen slechts vaag in haar schoonste droomen voor haar opdaagden.

EINDE.

Straatindeeling.

Om in 't gebrek aan groen te voorzien en wat fleurigheid en kleur te brengen in de vele steenwoestijnen, die onze hoofdstad rijk is, werd besloten in breede straten de tramrails over grasgazons te leiden, een besluit dat reeds in een gedeelte van den Overtoom tot uitvoering is gebracht.

Niet ontkend kan worden, dat dit gedeelte van de lange straat thans gunstig afsteekt tegen de rest. Maar dankt men dit aan de grasstrook in het midden? Wij wagen het dit ten sterkste in twijfel te trekken; deze strook is ons inziens zelfs eenigszins zonderling. Maar wát de straat een aangenamer aanzien geeft, het is de afwisseling in de bestrating, de net betegelde trottoirs thans ook in het midden, in plaats van de geweldige breede steenvlakte, voor rij- en voertuigen bestemd. Verbredening van de te Amsterdam veel te smalle trottoirs in breede straten zal niet alleen het verkeer ten goede komen, maar ook het aanzien van de straat verfraaien. Gras is daarbij niet noodig!

Nog al te weinig wordt de beteekenis van een goede straat-
indeeling beseft.

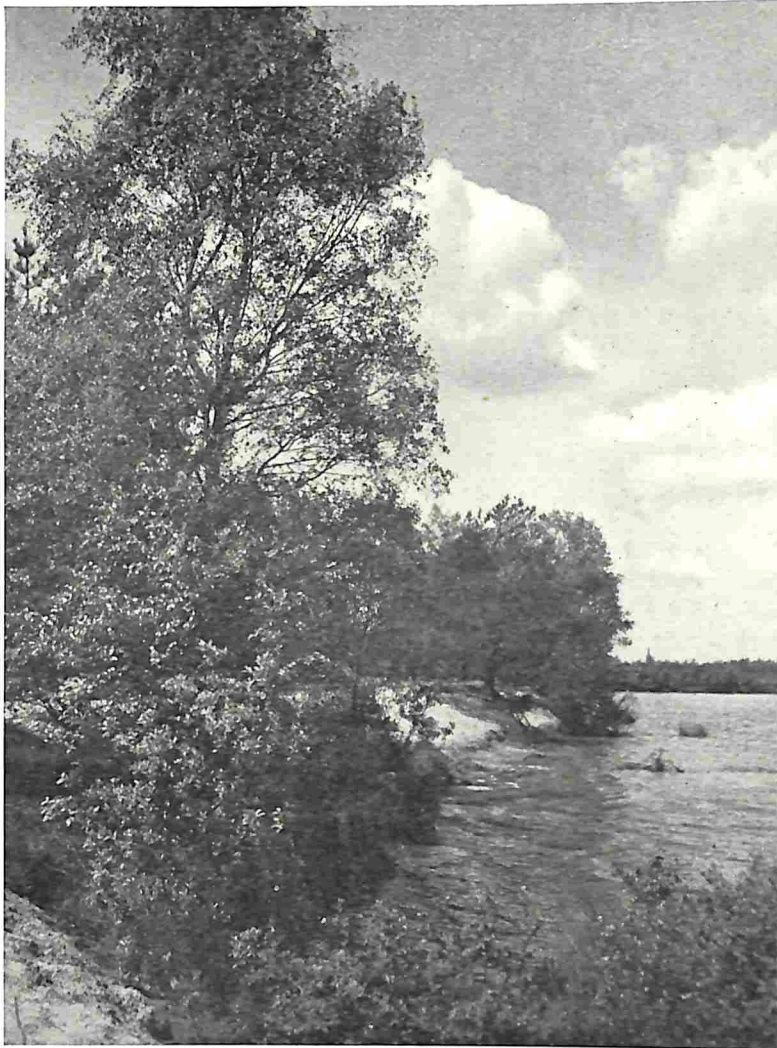

Foto P. M. G. M. van Haaren.

EEN MOOI PLEKJE BIJ VUGHT.